

Kõkõbì Páulũ ní sǐ sě
Títõ
ní rĩ
Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ùlũngará

Títõ ri Gĩrikĩgú, újá 'i ícá Kũrĩsītĩyánĩ rú. Páulũ ní ẹcĩngará gá, Títõ ko Páulũ ẹ ìzã rá, kòpì rìkí ẹcì Páulũ be trù lókí Páulũ ní rizú ú'dúkò múké Yésù Kúrísítò vé rĩ ùlũzú rĩ gé. Vùdrì ní gé, Páulũ ní muzú Kùrétè gá, mụ adrii drĩkoma rú àngũ Kùrétè vé rĩ agá 'dǎá.

Kõkõbì 'dĩri agá, Páulũ lù Títõ ní kĩnĩ, Títõ ã ùpè 'bá tã 'o'bá pìrì ní pì, kòpì ã kokí 'bá kǎnísǎ vé rĩ pì ẹ drĩ. Lũ kpá ìri ní lètì pìrì, ẹ ímbá rì ngúlúmũ àndiǎndí kǎnísǎ vé rĩ pì, àgò ãká rú rĩ pì, ùkú ãká rú rĩ pì, kẹrìanji rĩ pì, túgẹrĩ rĩ pì be. Ụdũ ni gé, gò ẹndiì 'yoó Títõ ní kĩnĩ, lẹ Kũrĩsītĩyánĩ rĩ pì ã adrikí tã be kírì ì ǎsámvú gé sǐ, kòpì ã lẹkí ì lẹlẹ, lẹ kòpì ã kukí tã kòpì ní rizú ì ndrezú ùnjí rĩ rá, kòpì ã rìkí àgátá gǎá ì ǎsámvú gé sǐ ku, kòpì ã acokí ì ku.

Páulũ sě mǎdó Títõ ní

¹ Ma Páulũ 'i, ma ri ẹzì nga Múngú ní, Yésù Kúrísítò vé 'bá áyúǎyũ ní rú, 'bá Múngú ní ùpèé rĩ pì vé ẹ'yĩngará ã adri rì ùkpó ùkpó, kòpì ã nìkí rì tã áda adrizú pìrì Múngú agá rĩ ãnì.
² Ẹ'yĩngará, àzini tã áda rĩ sě 'bá rĩ ẹsì 'bã ídri 'dáni'dáni, Múngú ùnjò ãkó rĩ ní tã ní ẹzì ọtù ìnógósì ìsúzá gbi drĩ 'bù pì vù be kuyé 'dǎri ã

tã ũsũzú. ³ Múngú 'bã Paápi rĩ i'da ívé ú'dúkó múké 'dĩri sã múké ni gé, ã'yĩ ma ívé ú'dúkó múké rĩ ũlũú 'bã rĩ pi ní nĩ, sũ ĩri ní eziĩ má ní rĩ tĩni. ⁴ Títõ, 'bã ní Yésũ ri ẽ'yĩ mí be gĩ rĩ sĩ, mí sũ mã mvá tĩni. Ẹsĩ múké, ãzini tãkĩri íngápi Múngú 'bã Ẹtẹpi vúgá, ãzini Kúrísitõ Yésũ 'bã Paápi rĩ vúgá rĩ, ã adri mí be.

Ẹzĩ Títõ ní ngaá Kūrétẽ gá rĩ

⁵ Títõ, tã má ní mi kuzú kú Kūrétẽ gá 'dĩlé rĩ, mí dẹ rí ẹzĩ rĩ ẽ ĩmbítã, ãzini mí ùpě rí drĩkoma ũ'bãá 'bã Yésũ ri ẽ'yĩ 'bã gĩ rĩ pi drĩgέ kũrũ ãlu ãlu agásĩ, sũ má ní eziĩ mí ní rĩ tĩni. ⁶ Lẽ 'bã ĩ ní ĩpěé 'bãá drĩkoma rú rĩ, ã adri 'bã ĩ ní rú ni édí tã ũnjĩ sĩ ãlunãni ku ni, ã adri ũkú be ãlu, ĩrivé anji ã adrikĩ 'bã Yésũ ri ẽ'yĩ 'bã gĩ ni pi, ã zĩkĩ kọpi ã rú tã ũnjĩ sĩ ku, kọpi ã adrikĩ drĩ be ũkpó ũkpó ku. ⁷ Drĩkoma ĩ ní 'bãá 'bã Yésũ ri ẽ'yĩ 'bã gĩ rĩ pi drĩgέ rĩ, ĩri ri ẹzĩ nga Múngú ní, lẹ ã zĩkĩ rú ni tã ũnjĩ sĩ ku, ã adri 'bã ẹzĩ ã tã lũúpi ọjọgọ sĩ ni ku, 'a ni ã ve tã sĩ mbělẹnã ku, ã adri 'bã riipi íwá mvuúpi ĩmērězú ni ku, ã adri ũmbá rú ku, ã adri 'bã riipi mi ũ'bãápi 'í ịsú rí mũfengã ãní ni ku. ⁸ Ngá múké rĩ, lẹ drĩkoma rĩ ã adri 'bã ũmú ẹ'yipi ívé ãngá 'dãlé múké ni, ã adri 'bã tã múké lẹepi ni, ã adri 'bã yĩkĩ be múké ni, ã adri 'bã tã 'oópi piri ni, ã adri 'bã tã be ule ni, ã adri 'bã 'i a'biipi tã ũnjĩ sĩ a'bia'bi ni. ⁹ Lẽ ã rú ú'dúkó áda ĩ ní ímbá 'í ní 'dĩri tĩtĩ, sũ ĩ ní ímbá ĩri ní rĩ tĩni, ẽ ímbá rí 'bã urukọ ẽ ẹsĩ tã áda rĩ sĩ, ímbángará 'dĩri ã ko rí kọpi ẽ ĩzã, ãzini ã útú rí 'bã ú'dúkó rĩ ọwụ 'bã ọwụọwụ rĩ pi.

10 Æ'diātāsīyā 'bá ʊrʊkɔ kárákará anigé, kɔpi gũkí ĩ fũú kú túngú, kɔpi ri tā ífífí ãkó ní pi átá, āzini kɔpi ri 'bá rĩ pi ě mị ũ'bā, agaápi rá rĩ, 'bá 'dĩ'bée ri'bá 'yo'bá, lē 'bá rĩ ã lị 'ĩ ágélé ě tị,* ě ĩsú rí pangará ãní rĩ pi. 11 Lē mī uga 'bá 'dĩ'bée, kɔpi ã újíkí kírí, ã'diātāsīyā kɔpi ri 'bá jó āsámvú gé rĩ pi iza ímbángará gōrōŋō rú kɔpi ní rií ímbá 'dĩ'bée sī. 'Bá 'dĩ'bée ri 'bá rĩ pi ě mị ũ'bā 'díní, ĩ ĩsúkí rí mũfēngā ãní. 12 Tā 'dĩri kɔpivé nēbī ālu 'yo ótú kīnī, “Bā 'bá Kūrētē vé rĩ pi, 'bā ũnjó rú, 'bā ẹsị ũká ũká, 'bā ũvú rú, 'bā ri ngá nya ambamba.” 13 Tā ĩri ní 'yoó 'dĩri tā áda. Kúru lē mī átá kɔpi ní tā rĩ ũkpó ũkpó, kɔpi ã adrikí rí ũkpó ũkpó ĩvé ẹ'yīngará agá, 14 āzini kɔpi ã 'bākí rí ẹsị rizú Yāhūdī rĩ pi vé ú'dógú'dógú ũnjō vé 'dĩ'bée yizú ku, āzini kɔpi ã 'bākí rí ẹsị rizú 'bá tā áda rĩ vé tā gā'bá sī rĩ pi vé tāĩmbị yizú ku.

15 'Bá ẹsị be ule rĩ pi, kɔpivé tā ri adri ule. 'Bo 'bá tā 'o'bá pịrị ku, āzini ẹ'yīngará ãkó rĩ pi, kɔpi adrikí ule ku, ã'diātāsīyā kɔpivé yīkị, āzini kɔpivé tā ũsūngará ábá gí. 16 'Bá 'díní 'dĩ'bée kīnī ĩ nīkí Múngú ri rá, 'bo tā kɔpi ní rií 'oó rĩ lū uletere 'yozú kīnī, kɔpi nīkí Múngú ri kuyé. 'Bá 'díní 'dĩ'bée kɔpi ě drị ũkpó ũkpó, ícókí tā múké ni 'oó āluṅáni ku, ãní Múngú gā kɔpi sī.

2

---

* **1:10** 1:10 Ágélé ě tị lịngará: Múngú lū Ābūrámā ní kīnī, anjī āgō Ābūrámā vé rĩ pi adrikí dō caá ú'dụ ārō gí, lē ã úlíkí kɔpi ã ágélé ě tị rá, lüzú kīnī, kɔpi anjī Múngú vé ni. 'Bá rĩ ã'yī dō 'ĩ ágélé ě tị sée lị gí, ĩri tāĩmbị Mósé vé rĩ 'dụ nga. 'Í lā Í'dóngará 17:9-14; Ẹzị 15:1-5.

Páulũ ẹzi Títõ ní kǎnĩ, 'bá rĩ pi ã adrikí piri

¹ Títõ, lě mí ímbá tã piri Múngú vé rĩ áyu. ² Mí ímbá ãgõ ãká rú rĩ pi, lě kôpi ã a'bikí ĩ tã sĩ a'bia'bi, kôpi ã adrikí 'bá tã 'o'bá piri ni pi, 'bá rĩ pi ní ĩnjĩ ĩnjĩ ni pi. Lě kôpi ã adrikí ũkpó ũkpó ìvé ẹ'yĩngará agá, lě kôpi ã lěkí 'bá rĩ pi lělě, āzini kôpi ã adrikí 'bá ẹsì úmbé'bá ĩzāngā nyangará gá ni pi.

³ Lě mí 'yo kpá ũkú ãká rĩ pi ní, kôpi ã 'okí tã Múngú ní āyĩkõ sēépi ni. Lě kôpi ã adrikí 'bá āngũ 'yo'bá 'yo'yo ni pi ku, kôpi ã adrikí 'bĩ'bĩná íwá vé ni ku, lě kôpi ẹ ímbákí 'bá rĩ pi ní lẹti adrizú āní múké ni. ⁴ Īri sē kôpi ícó ũkú ãgõ je'bá ú'dí rú rĩ pi ímbá, kôpi ìvé ãgõ rĩ pi lělě, āzini kôpi ìvé anjĩná rĩ pi lělě. ⁵ Lě kôpi ẹ ímbákí ũkú ãgõ je'bá ú'dí rú rĩ pi 'yozú kǎnĩ, lě kôpi ã a'bikí ĩ tã sĩ a'bia'bi, kôpi ẹ ẹsì ã adri uletere, kôpi ã ngakí ẹzi ìvé 'bẹti āsámvú gé, kôpi ã adrikí ẹsì be múké, kôpi ẹ ĩnjĩkí ìvé ãgõ rĩ pi ĩnjĩnjĩ, 'bá āzi ã ọwụ rí ú'dúkó múké Múngú vé rĩ ku.

⁶ Lě kpá mí ímbá kẹriaji rĩ pi, kôpi ã a'bikí ĩ tã ārěvú sĩ céré a'bia'bi. ⁷ Lě mí adri 'bá rĩ pi ní ụ'bĩtã rú, mí 'o tã múké ni pi áyu. Mí kǎdõ rií kôpi ímbá, lě mí 'o tã áda, āzini lě mí ímbá tã rĩ múké, 'bá rĩ pi ẹ ĩnjĩkí mi āní ĩnjĩnjĩ. ⁸ Mi dõ ri āngũ ímbá, lě mí ímbá tã áda rĩ áyu, 'bá āzi ã ọwụ rí tã mí ní ímbá rĩ ku, 'bá mi ọwụ'bá rĩ pi ẹ ìsúkí rí drĩnjá, ā'diātāsīyā tã āzi kôpi ní ícó 'yoó 'bá rú'bá ũnjĩ ni 'dǎáyo.

⁹ Mí ímbá túgẹrĩ rĩ pi, lě kôpi ã 'dukí tã ìvé ambugu rĩ pi ní lúú ĩ ní rĩ ngaánga, ã sē rí kôpi ní āyĩkõ. Lě kôpi ã újákí átángá ìvé ambugu rĩ

pi ní drĩ ùkpó sĩ ku, ¹⁰ āzini lē kòpi ã ùgũkí ìvé ambugu rĩ pi vé ngá ku, ã lũ rí 'yozú kíní kòpi ri tã 'o pìrì, ìri sē Múngú 'bâ paápi rĩ vé tã ì ní rií ìmbá ri, 'bá rĩ pi céré nga ã'yĩ rá.

Múngú lē 'bá céré ẽ ìsúkí pangará

¹¹ Múngú i'da ívé ẹsì múké ãngũ pazú ùnjĩkányã agásĩ rĩ 'bá rĩ pi ní céré. ¹² Múngú ìmbá 'bâ, 'bâ gākí rí tã ùnjí Múngú ní lēé ku rĩ pi ãní, āzini 'bâ gākí rí tã 'bá vũ drĩgέ rĩ pi ní lēé rĩ ãní. Múngú lē 'bâ a'bíkí 'bâ a'bia'bi, āzini lē 'bâ 'okí tã múké 'í ní ãyĩkō sēépi ní vũ drĩgέ nōgó. ¹³ Lē 'bâ 'bākí ẹsì rizú ú'dú Yésù Kúrisítō adriípi 'bávé Múngú ãmbúgú 'bâ Paápi rĩ vé ìgōngará ñngará be pōwũpōwũ 'dãri ùtézú. ¹⁴ Yésù adi 'i sēé 'dij drãã 'bâ drĩ jezú 'bâ trüzú 'bávé ùnjĩkányã agásĩ, ùjĩ 'bâ kú uletere, 'bâ adrikí rí 'bá ívé ni, 'bâ 'bākí rí ẹsì céré tã múké 'ozú ãní. ¹⁵ Títõ, lē mí ìmbá 'bá rĩ pi ní tã 'dĩ'bée, mí ìmbá kòpi ẽ ẹsì, mí átá kòpi ní ùkpó sĩ, kòpi útúzá ãní. Lē mí sē 'bá āzi ã ọwụ mi ku.

3

Lē 'bá rĩ pi ã 'okí tã pìrì

¹ Títõ, lē mí lũ 'bá Yésù ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ní, kòpi ã 'dúkí tã 'bá ambugu ãngũ rụ' 'bá rĩ pi ní 'yoó rĩ ngaánga, kòpi ã útúkí ì rií tã múké 'oó. ² Lē kòpi ã rikí ùnjõ úlì 'bá āzi ã rụ izazú ku, kòpi ã adrikí 'bá tākíri ìjì' 'bá 'bá rĩ pi ãsámvú gé ni, kòpi ã adrikí tã be mādã, kòpi ã 'okí 'bá rĩ pi múké. ³ Ọtú 'bâ azakaza rú, 'bâ drĩ ùnjí. 'Bá ọrụkọ'bée ù'bākí 'bâ mì, sē 'bâ ẹbírì be ãmbúgú tã rụ' 'bá nōri vé rĩ 'düzú ngazú. 'Bâ ri ẹsì 'bã

'bá rĩ pi 'ozú ũnjí, 'bâ ã'yã rú, 'bá lěkí 'bâ ku 'bá ãsámvú gé sĩ.

⁴ 'Bo 'bávě Múngú 'bâ Paápi rĩ kã ívé ẹsị múké, āzini ívé lěngará i'daá, ⁵ ĩri ní 'bâ pazú 'dĩ, pa 'bâ, tã pịrị 'bá ní 'oó rĩ sĩ kuyé, pa 'bâ ẹsị ĩdríkídri ívé rĩ sĩ. Múngú ũjĩ 'bâ ũkpõ Índrí Uleteré rĩ vé rĩ sĩ, sě tíkí 'bâ ícá ú'dí gí, āzini sě 'bá ícákí nóni gōó múké gí. ⁶ Múngú ĩpě Índrí Uleteré rĩ 'bá dríge ẹsị be céré Yẹsũ Kúrísítō 'bâ Paápi rĩ vé tã sĩ. ⁷ Ẹsị múké Yẹsũ vé rĩ sĩ, ã'yĩ 'bâ adrii 'bá pịrị Múngú vé ni, sě 'bá ní ẹsị 'bāzú ídri 'dání'dání rĩ vé tã ũsũzú ānĩ. ⁸ Tã má ní lūú mí ní 'dĩri, ĩri tã ẹgbị. Á lě mĩ ímbá tã 'dĩri 'bá Múngú ri ẹ'yĩ 'bá gí rĩ pi ní, kọpi ã 'bākí rí ẹsị tã múké ni pi 'ozú áyu. Tã 'dĩ'bée ĩri múké, ĩri 'bá céré ẽ ĩzã ko.

⁹ Títõ, lě mĩ ri fií āgátá azakaza vé ĩ ní rií gāá ẹ'bị ã tã sĩ rĩ gāá ĩndĩ ku, āzini mĩ ri fií āgátá ĩ ní rií gāá tãimbị Yāhúdĩ rĩ pi vé rĩ ã tã sĩ rĩ gāá ĩndĩ ku, ã'diātāsīyā āgátá 'dĩ'bée ẹzị ākó, ko 'bā ĩzã ku. ¹⁰ 'Bá āzi ri dō tã acongára vé ni ĩjị ĩmi āsámvú gé, mí ĩrĩñā ĩri caá vú ĩrị, gā dō sĩ, mí adi ĩri ĩmi dríge sĩ. ¹¹ Lě mĩ nị 'yozú kínĩ, 'bá 'díní 'dĩri adi tã áda rĩ 'í dríge sĩ gí, ũnjikānyā ĩrivé rĩ lū uleteré 'yozú kínĩ, tã ĩri ní 'oó rĩ ũnjí.

Páũlũ vé átángá ã ũdũ

¹² Á pě dō Ārítémā ri, dōku Tūkíkō ri mụú mí vú 'dĩlé, 'bá 'dĩ'bée ālu ni ca dō mí vúgá 'dĩlé gí, mí ụ'bị ũkpõ sĩ mụú ma ịsú kũrụ Níkōpólĩsĩ gé

'dǎgá, ǎ'diātāsīyǎ á lě lókí kílongóro vé rĩ* ǎ de ma ísú 'dǎgá. ¹³ Mí ỳ'bĩ ũkpõ sī Zēnásī tāĩmbĩ nǐĩpi ambamba rĩ ē ĩzǎ koó, ǎzini ǎpólõ ē ĩzǎ koó, mĩ sē ngá kọpi ní lěé rĩ pi ǎrěvú céré, kọpi ǎ 'dukí rí mụzú ĩndĩ ẹcĩ kọpi ní lěé muụ rĩ gé 'dǎá. ¹⁴ Lě 'bávé 'bá rĩ pi ǎ 'bǎkí ẹsị rizú tā múké 'ozú, ụ'dú ǎlu ǎlu, kọpi ǎ kokí 'bá ngá ǎkó rĩ pi ē ĩzǎ ngá sī, lě kọpi ē izakí sǎ rizú tā ẹzị ǎkó ni pi 'ozú áyu ku.

¹⁵ 'Bá 'bá ní adrizú kọpi be trụ rĩ pi sēkí céré ĩmi ní mǎdó. 'Í sē kpá 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ'bá gí 'bá lě'bá lělě rĩ pi ní céré mǎdó. Ẹsị múké Múngú vé rĩ ǎ adri ĩmi be.

---

* **3:12** 3:12 Lókí kílongóro vé rĩ: ǎngũ ĩsērélě vé rĩ gé 'dǎá, lókí kílongóro vé rĩ gé, ẹcĩ tungará ũkpó ũkpó, ǎ'diātāsīyǎ yĩĩgọ ri 'dĩ ambamba, sē ǎngũ rĩ igbe igbe.

Ụ'dúkọ Múké Múngú vé rị
Keliko: Ụ'dúkọ Múké Múngú vé rị New Testament+
copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Keliko)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

14717198-957a-524c-b31f-2c3197945b20